

Ludmiła Pawłowska

Katedra Ekonomiki Rolnictwa i Przemysłu Rolnego Państwowego Uniwersytetu
Agroekologicznego, Żytomierz, Ukraina

Eurointegracyjny kierunek rolnictwa Ukrainy – aspekt regionalny

Wprowadzenie

Od początku trzeciego tysiąclecia jednym z głównych strategicznych celów polityki ekonomicznej Ukrainy jest integracja z Unią Europejską. Jednym z najważniejszych zjawisk we współczesnej gospodarce światowej stał się proces integracji ekonomicznej oraz globalizacji życia gospodarczego.

Chociaż Ukraina znajduje się w centrum Europy, w porównaniu do państw, które aktywnie przekształcają swoją gospodarkę, pozostała najwidoczniej w tyle i nie nadąża za procesami zachodzącymi w krajach ościennych. Biorąc pod uwagę potencjalne zasoby i położenie geograficzne Ukrainy, a także warunki konkurencyjne, które stwarza gospodarka światowa, Ukraina ma za zadanie odnalezienie własnej drogi integracji z systemem światowych więzi gospodarczych w celu umocnienia swej roli w gospodarce światowej.

W kontekście przygotowań Ukrainy do członkostwa w WTO oraz w Unii Europejskiej szczególnego znaczenia nabiera zagadnienie aktywizacji gospodarki regionu żytomierskiego, który jest typowy dla centralnej Ukrainy.

Wyniki badań

W 2000 roku udział eksportu w wartości produkcji brutto rolnictwa na Ukrainie wynosił 14%, podczas gdy w Polsce ten wskaźnik wynosił 25%, a we Francji i w Niemczech 53%. Bez aktywizacji handlu zagranicznego nie można liczyć na odrodzenie potencjału produkcyjnego rolnictwa i wzrost jego efektywności.

Obroty handlu zagranicznego towarami pochodzącymi z sektora rolniczo-przemysłowego Ukrainy w latach 1996–2005 zwiększyły się 2,9 razy, w tym import 2,4 i eksport 3,3 razy. Warto zaznaczyć jest dodatnie saldo handlu zagranicznego (tab. 1).

Tabela 1

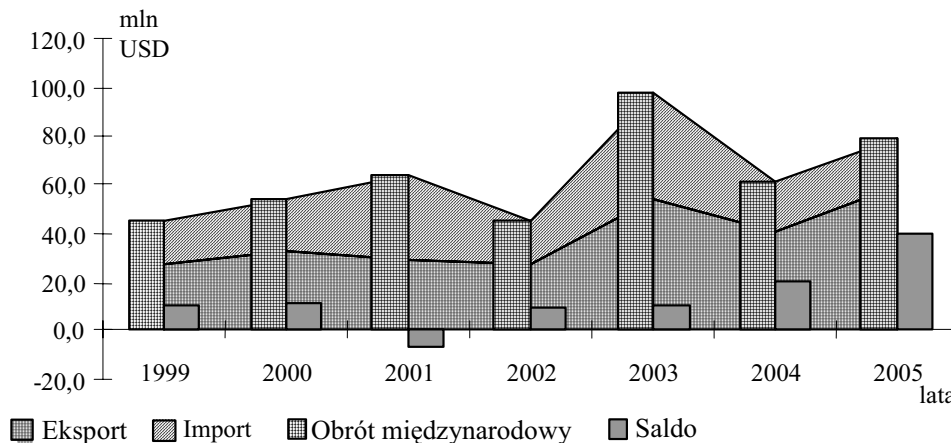
Ogólny bilans handlu zagranicznego produktami rolnictwa i przemysłu rolnego (RPR) w latach 1996–2005

Wskaźnik	Lata							Relacja 2005/1996
	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
Ogółem Ukraina (mln USD)								
Eksport	1294	1377	1824	2389	2938	3471	4307	3,3
Import	1117	908,2	1126	1114	1397	1908	2684	2,4
Obroty handlu zagranicznego	2410	2286	2949	3503	4335	5379	6991	2,9
Saldo eksportowe (+), importowe (-)	177,1	469,2	698,4	1275	1540	1563	1623	9,2
Ogółem w regionie żytomierskim (mln USD)								
Eksport	27,3	32,3	28,7	27,5	53,6	40,6	60,1	2,2
Import	17,6	21,3	35,2	18	43,9	20,3	20,5	1,2
Obroty handlu zagranicznego	44,9	53,6	63,9	45,5	97,5	60,9	80,6	1,8
Saldo eksportowe (+), importowe (-)	9,7	11	-6,5	9,5	9,7	20,3	39,6	4,1
Udział produktów RPR w handlu zagranicznym regionu (%)								Różnica 2005–1996
Eksport	21,5	24,7	21,1	15,6	24,5	16,2	22,4	0,9
Import	24,2	23,4	27	7,3	8,8	6,8	11,4	-12,8
Udział produktów RPR regionu w ogólnokrajowym handlu zagranicznym (%)								
Eksport	2,1	2,3	1,6	1,2	1,8	1,2	1,4	-0,7
Import	1,6	2,3	3,1	1,6	3,1	1,1	0,8	-0,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Żytomierskiego Obwodowego Urzędu Statystycznego.

W wymienionym okresie obroty handlu zagranicznego produktami rolnictwa i przemysłu rolnego (RPR) w regionie żytomierskim wzrosły prawie dwukrotnie. Wśród 24 regionów Ukrainy w 2004 roku Żytomierszczyzna zajęła 18. miejsce pod względem wolumenu dostaw eksportowych. W 2005 roku współczynnik pokrycia importu przez eksport wynosił 3,0, co ulokowało region na 13. miejscu w Ukrainie.

Wskaźniki obrotów handlu zagranicznego produktami RPR regionu żytomierskiego w 2005 roku były jednymi z najlepszych występujących w ostatnim dziesięcioleciu (rys. 1).

Rysunek 1

Handel zagraniczny regionu żytomierskiego produktami RPR w latach 1999–2005 (mln USD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Żytomierskiego Obwodowego Urzędu Statystycznego.

W badanym okresie handel zagraniczny regionu żytomierskiego w sektorze RPR wzrósł prawie dwukrotnie: eksport w stosunku do 1999 roku wzrósł 2,2 raza i wynosił w 2005 roku 60,1 mln USD. Import w stosunku do 1999 r. wzrósł 1,2 raza i wynosił 20,5 mln USD. Na produkty RPR przypada 7% ogółu handlu zagranicznego regionu z krajami Europy.

Analiza dynamiki handlu regionu z krajami Unii Europejskiej świadczy o stałym szybkim wzroście wolumenu obrotów tego handlu. Od 1996 roku do 2005 roku eksport do krajów UE wzrósł 3,7 raza, z 32,2 mln USD do 119,1 mln USD, a import odpowiednio 4,6 raza, z 27,2 mln do 124,1 mln USD. Partnerami strategicznymi regionu żytomierskiego wśród krajów Unii Europejskiej, które importują towary ukraińskie, są Polska, Niemcy, Hiszpania, Włochy i Austria (tab. 2).

Na kraje UE przypada powyżej 14% ogólnej wartości eksportu produktów RPR regionu. Wskaźnik ten mógłby być wyższy pod warunkiem, iż towary te odpowiadałyby standardom europejskim i międzynarodowym. Kraje importujące ukraińskie produkty rolne stawiają wymogi co do ich jakości i na razie nie są w pełni z niej zadowolone.

Import produktów rolnych i żywnościowych z krajów Unii Europejskiej do regionu żytomierskiego jest większy od eksportu. Na kraje te przypada 40% importu produktów rolnych i żywnościowych. Wiodącymi krajami pochodzenia importu z Unii Europejskiej do regionu są Polska, Belgia, Holandia i Włochy (tab. 3). Największy import pochodzi z Polski. Stanowi on ponad 38% importu produktów rolnych i żywnościowych ogółem.

Tabela 2

Eksport produktów RPR regionu żytomierskiego do głównych krajów UE, średnio w latach 2003–2005

Kraje UE	Eksport	
	tys. USD	udział w wartości eksportu towarów RPR ogółem (%)
HISZPANIA	1067,36	12,6
WŁOCHY	1051,47	12,4
AUSTRIA	969,35	11,4
BELGIA	24,10	0,3
GRECJA	137,21	1,6
ESTONIA	121,21	1,4
ŁOTWA	126,60	1,5
LITWA	281,82	3,3
HOLANDIA	41,30	0,5
NIEMCY	1181,00	13,9
POLSKA	3144,60	37,1
SŁOWACJA	27,74	0,3
WĘGRY	39,12	0,5
FRANCJA	166,89	2,0
CZECHY	43,62	0,5
WIELKA BRYTANIA	57,13	0,7
Ogółem	8480,52	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Żytomierskiego Obwodowego Urzędu Statystycznego.

Na potrzeby analizy dokonano krótkoterminowej prognozy dynamiki wolumenu obrotów handlu zagranicznego regionu żytomierskiego z krajami świata i Unii Europejskiej. Jeżeli, jak wynika z tej prognozy, handel zagraniczny regionu będzie miał dodatnie saldo, to uzasadnione będzie twierdzenie o intensywnym rozwoju zagranicznej działalności RPR regionu żytomierskiego.

Za pomocą programu EXCEL wyznaczono funkcję wolumenu obrotów handlu zagranicznego produktami RPR oraz eksportu i importu regionu żytomierskiego w latach 1999–2005, a także ich trzyletnią prognozę (rys. 2).

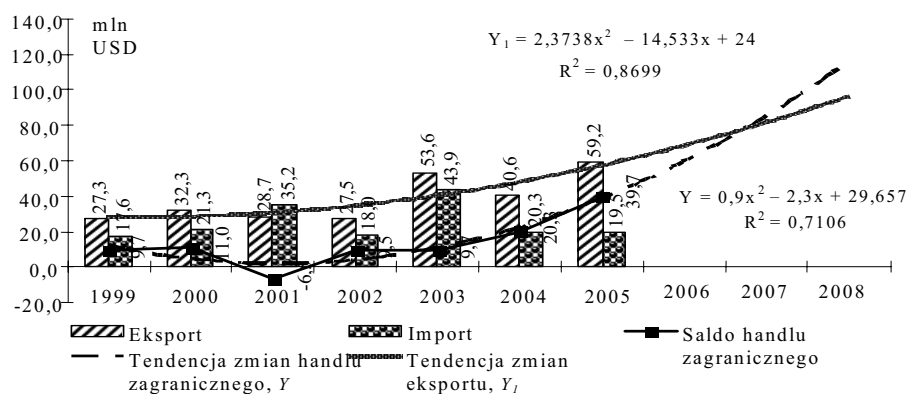
Prognoza wolumenu eksportu i importu oraz salda handlu zagranicznego produktami RPR w regionie żytomierskim na lata 2006–2008 wskazuje, że eksport będzie stopniowo wzrastał i w 2008 roku osiągnie około 87,9 mln USD. Podobna tendencja cechuje też saldo handlu zagranicznego. Jeżeli tendencje występujące w latach 2004–2005 będą kontynuowane, to udział eksportu w ogólnych obrotach handlu zagranicznego produktami RPR będzie stopniowo wzrastał, importu zaś odpowiednio się zmniejszał.

Tabela 3

Import produktów rolnych i żywnościowych regionu żytomierskiego z krajów UE, średnio w latach 2003–2005

Kraje UE	Import	
	tys. USD	udział w wartości importu produktów RPR ogółem (%)
HISZPANIA	3,67	0,04
WŁOCHY	985,18	11,3
BELGIA	2791,13	32,2
ESTONIA	235,63	2,7
LITWA	30,73	0,4
HOLANDIA	1053,97	12,1
POLSKA	3325,98	38,3
WIELKA BRYTANIA	33,26	0,4
WĘGRY	10,32	0,1
FRANCJA	40,57	0,5
CZECHY	151,76	1,7
SZWECJA	18,14	0,2
Ogółem	8680,34	100

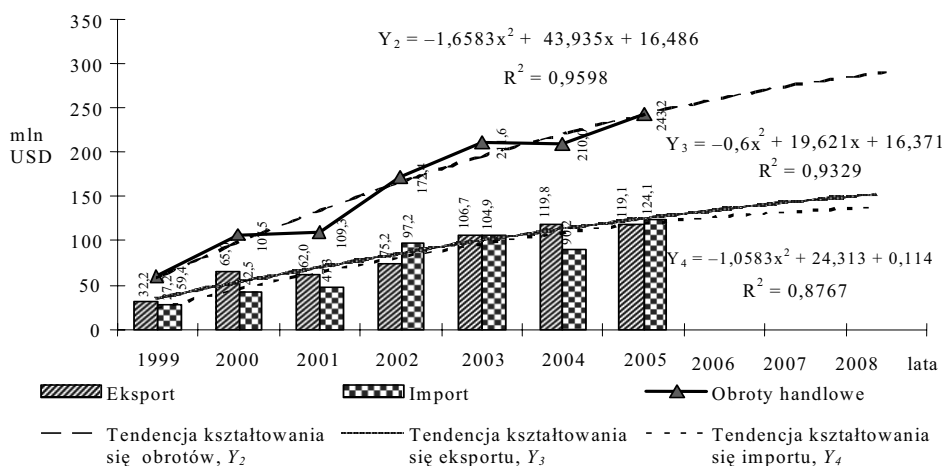
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Żytomierskiego Obwodowego Urzędu Statystycznego.

Rysunek 2

Dynamika wolumenu eksportu i importu produktów RPR w regionie żytomierskim i saldo handlu zagranicznego w latach 1999–2005 oraz prognoza na lata 2006–2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Żytomierskiego Obwodowego Urzędu Statystycznego.

Analogiczna metoda została zastosowana również w stosunku do krajów UE odnośnie obrotów handlu zagranicznego (rys 3).

Rysunek 3

Dynamika wolumenu obrotów eksportu i importu produktów RPR w handlu zagranicznym regionu żytomierskiego z krajami Unii Europejskiej w latach 1999–2005 oraz prognoza na lata 2006–2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Żytomierskiego Obwodowego Urzędu Statystycznego.

Prognoza pokazuje, że eksport będzie stopniowo wzrastał, przy czym w o wiele szybszym tempie niż import. Daje to podstawy do twierdzenia, że handel zagraniczny regionu będzie się dynamicznie rozwijał. W kontekście orientacji polityki zagranicznej Ukrainy na akcesję do UE oraz członkostwo w WTO warto przedstawić perspektywy i zagrożenia dla ukraińskiego sektora rolniczego (tab. 4).

Największe znaczenie dla ukraińskiego sektora rolnego w stosunkach gospodarczych z zagranicą w kontekście członkostwa w UE ma stymulowanie w wyniku zwiększenia konkurencji, wzrostu efektywności produkcji rolniczej oraz wykorzystania nowoczesnych technologii.

Wnioski

Podsumowując, analiza przekształceń w zagranicznych stosunkach gospodarczych rolnictwa regionu, w kontekście europejskich transformacji integracyjnych, daje prawo do mówienia o możliwości pozytywnych zmian. Nieprzystosowanie do standardów unijnych wstrzymuje jednak rozwój międzynarodowej działalności ekonomicznej w sektorze rolniczym, gospodarki Ukrainy w ogóle

Tabela 4

Szanse i zagrożenia dla ukraińskiego sektora rolniczego w stosunkach gospodarczych z zagranicą w kontekście członkostwa w UE

Szanse	Zagrożenia
1. Zbliżenie konsumenta ukraińskiego do producenta unijnego i europejskiego w wyniku niskich kosztów transportu.	1. Nieprzystosowanie ukraińskich produktów rolnych do europejskich standardów oznakowania i opakowania, standardów weterynaryjnych i sanitarnych oraz norm jakości artykułów spożywczych. Ograniczony poziom finansowania nie pozwoli na przeprowadzenie procesu standaryzacji ukraińskich artykułów spożywczych w pełnym wymiarze.
2. Zwiększenie konkurencji będzie stymulowało wzrost efektywności produkcji rolniczej i wykorzystanie nowoczesnych ekologicznie bezpiecznych technologii. Członkostwo w UE i WTO sprzycać będzie podwyższeniu cen na produkty rolnicze, a to oznaczać będzie również wzrost dochodowości RPR.	2. W wyniku konkurencji w początkowym okresie prognozuje się zaostrzenie problemów ekonomicznych w RPR i serię bankructw nieefektywnych przedsiębiorstw oraz wzrost bezrobocia.
3. Tanie w porównaniu z krajami UE zasoby materialne i siła robocza będą stymulowały przeniesienie produkcji przetwórstwa rolnego na terytorium Ukrainy, z wykorzystaniem ukraińskiego surowca rolniczego, co w przyszłości przyczyni się do wyrównywania zarobków oraz wydajności pracy ukraińskich i europejskich producentów rolnych.	3. Nieprzystosowanie ukraińskich produktów rolnych do unijnych standardów jakości i bezpieczeństwa oraz do wymagań technicznych może zniwelować do zera przewagi w kosztach transportu i w kosztach innych zasobów.

Źródło: badania własne.

i gospodarki regionu żytomierskiego w szczególności, na rynku europejskim i światowym. W tej sytuacji postaje problem wprowadzenia skutecznego kompleksowego mechanizmu zarządzania jakością produktów w każdym z przedsiębiorstw rolniczych i ścisłego przestrzegania przepisów. Decydującym czynnikiem mającym największy wpływ na proces stabilizacji produkcji i dostaw na konkurencyjny rynek produktów rolnych jest ich standaryzacja i certyfikacja. Bardzo ważna i niezbędna jest również aktywna państwowa polityka wspierania inicjatyw przedsiębiorstw co do opracowywania, wprowadzenia i certyfikacji systemów jakości produkcji. Znaczny wzrost produkcji rolniczej o wysokiej jakości, w tym artykułów spożywczych, jest możliwy pod warunkiem kształtowania efektywnego systemu wsparcia ukraińskiego producenta rolnego, harmonizacji narodowych standardów jakości i bezpieczeństwa produktów rolnych ze standar-

dami najbardziej rozwiniętych krajów świata oraz opracowania i wprowadzenia specjalnego programu narodowego, którego celem będzie udostępnienie kredytów dla produkcji rolnej i produkcji artykułów żywnościowych o wysokiej jakości. Jednocześnie widać, iż struktura handlu z krajami członkowskimi Unii Europejskiej odczuwalnie zmieniła się, co w warunkach bezpośredniej konkurencji między analogicznymi towarami na rynkach UE pozwoli Żytomierszczyźnie na utrzymanie pewnej przewagi w stosunkach gospodarczych z zagranicą w wyniku bliskości geograficznej i wykorzystania przewag konkurencyjnych.

Literatura

- WEIDENFELD W., WESSEL W. Europa od A do Z. Podręcznik integracji europejskiej. Wydawnictwo „Wokół Nas”, Gliwice 1999.
- Бекешкіна І. Громадська думка поляків щодо євроінтеграції: уроки для України. На референдумі перемогла демократія. Польський референдум і новий устрій Європейського дому. Фонд „Демократичні ініціативи”, 2004.
- Квайзер В., Вінценс Ф. Інтеграція України у світову економіку. Яким чином, як швидко та навіщо? Україна на шляху до Європи. За ред. Л. Хоффманна, Ф. Мьюллера. Фенікс, 2001.
- Колеснікова Н.І. Зовнішньоторговельні взаємовідносини між Україною та державами Європейського Союзу. Економіка АПК. 2004, №2: 149–152.
- Лука О.Ф. Україна на світовому ринку агропродовольчої продукції. Економіка АПК. 2003, №11: 116–122.

Ukrainian agricultural orientation on European integration: regional aspect

Abstract

In the light of the orientation on European integration, stimulation of foreign activity of Ukrainian economy as a whole and as the separate region in particular gains in importance. The research has shown a growth in the foreign trade of the Zhitomir district, typical of central Ukraine and the need for nearing the local standards of the European standards of food safety and quality. The trade relations with Poland have been accented.